

ΙΣΤΟΡΙΚΕΣ ΜΟΝΟΓΡΑΦΙΕΣ

ΤΟΥ Κ. ΦΑΝΗ ΜΙΧΑΛΟΠΟΥΛΟΥ

Ο ΚΑΙΑΣ ΖΕΡΒΟΣ ΙΑΚΩΒΑΤΟΣ. Η ΕΛΕΥΘΕΡΟΥΤΥΠΙΑ ΣΤΗΝ ΕΠΤΑΝΗΣΟ ΚΙ' Η ΠΡΩΤΕΣ ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ ΤΗΣ



Ε'.

Όλα τα μαρτύρια που δοξάζαζε πάνω στο βράχο των Αντικυθήρων, ο Ιακωβάτος επέμενε και καρτερούσε. Η έξοιά του και τα βάσανά του γίνονταν ειρηνικότερα γνωστά κι' έδωσαν άφορμή να συζητηθή και πάλι το ζήτημα της Έπτανήσου παγκοσμίως. Μέσα σ' αυτή τη Βουλή των Κοινοτήτων έλαβαν χώρα θυελλώδη επεισόδια. Πολλοί φιλελευθέροι Άγγλοι βουλευτά βροντοφώνησαν τα δίχαιμα του Έπτανήσιου λαού. Θεωρούσαν το ζήτημα όριμα σμένο πειά στη συνείδηση της ευρωπαϊκής πολιτικής. Σ' αυτή τη Βουλή της Έπτανήσου και παρ' όλη την τρομοκρατία του Ουάρδου, ο φιροσπάτης βουλευτής Βερβίκος ύποστήριξε πώς η έξορία του Ιακωβάτου και των όμοϊδεατών του ήταν καθαντό έγκλημα: «*Η Βουλή, είπει, όφείλει να άνακηρύξη ότι οι έξοριστες εννε άθωοι, άδικως βασανίζονται και δέν ώς τοιούτοι να έλευθερωθώσι... Ένεκα φερασίως άλλως και μόνον του έθνικου των φρονήματος, έλαθον και πάροουσι. Άλλ' άς είπωσιν ήμίν οι Προστάται, δυνάμεθα να εκφράζωμεν έλευθέρως τα φρονήματα ήμών, ή διά των μεταρρυθμίσεων ήγήσανον μάλλον να εκθέσωμεν ήμεις εις έξορίας και όιωρούς;.*»

Πιεζόμενος ο Ουάρδος από τη Βουλή και συγχρόνως από την κοινή γνώμη και το παρόνομο της έξορίας, πρότεινε και πάλι στα 1855 την άπελευθέρωση του Ιακωβάτου με τών όρο να πάη όπου θέλει έξω από την Κεφαλλονιά. Ο έξοριστες άπέρριψε την πρόταση κι' επέμεινε στην άπελευθέρωση, χωρίς όρους και περιορισμούς. Η ήρωική αυτή στάση του έκανε γνωστό τον Ιακωβάτο παντού. Όλοι μιλούσαν με θαυμασμό για τον ήρωικό του και πη φυσία του. Τόν όνόμαζαν ΕΘΝΟΜΑΡΤΥΡΑ. Τ' Αντικυθήριοι είχαν γίνει συμβολικός βράχος κι' αυτός ο θεϊκός δεσμοτής τους.

Έγομφαν:
Μές στου πελάου την ξερημά
βράχος ξερός φυτρώνει.
Παίζει το κύμα δλόγυρα
κρυφά τόν καμαρώνει!
Κι' όποιος περάσει από σιμά
τη νύχτα με γαλήνη
βλέπει το βράχο δλόφοτον,
ούράνω φώς να χύνη!

Άλλ' έκει που πιο πολύ συγκινούσε το μαρτύριο του Ιακωβάτου, ήταν ή παρτίδα των Κεφαλλωνιά. Οι φίλοι του κι' οι θαυμασταί του συνεχώς έπιληθύνοντο. Σε κάθε βουλευτική έκλογη ή ύποψηφιότητά του ήταν πρώτη. Άλλά τα καταχθόνια μέσα της Καμαρίλλας και της Προστασίας, ή έξολογιζες καπιονοθεύσεις, ή ζηήματα και κάθε είδους κακοήθειες και βλασμοί συνεργούσαν στην άποτυχία του. Ο Ιακωβάτος σ' έναν καιροστικότατο ήβελλο, έπιγραφόμενος «*ή Δεκακαλλία και ό ήρος αυτής,*» που τυπώθηκε ύστερα από την Ένωσι, έξιστόρησε τά άσχη της Καμαρίλλας, των άρχόντων και των πλουτοκρατών της Έπτανήσου. «*Η Δεκακαλλία, γράφει ο ίδιος, ήτον επινόημα καταχθόνιον, καταχθόνιον κεφαλής και προς σκοπόν καταχθόνιον έφενεθεύεσσα.*» Παρ' όλη όμως την αντίδραση αυτή έναντίον της ριζοσπαστικής κινήσεως, ή ιδέα της Ένώσεως καθήμενά ριζοβολούσε βαθύτερα. Ο δέ νέος Άρμιστής Γιούγγ, όλιγώτερο τυφανικός του Ουάρδου και φιλελευθερώτερος, άποφάσισε την άπελευθέρωση του Ιακωβάτου και την παύση των τρομοκρατικών μέσων του προκατόχου του. Έτσι, στις 9 Φεβρουάριου 1857 ο Ιακωβάτος, μαζί με τόν Ιωσήφ Μουφερράτο, γύρισαν στην Κεφαλλονιά, όπου τους ύποδέχτηκαν με έξωλλων ένθουσιασμών οι φίλοι και οι θαυμασταί τους.

Άλλ' ή εκδηλώσεσις αυτής της στιγμής λίγο επέδρασαν στην ψυχή του Ιακωβάτου, γιατί μόλις μπήκε στο σπίτι του αντιμετώπισε όλη την τραγωδία των τελευταίων έτών. «*Είσελθόν εις την οικίαν μου,* γράφει ο ίδιος, *εύρον ερείπια και σκελετόν οικογενείας. Συνηγάτο δ σύζυγος με την σύζυγον και ό πατήρ με τά τέκνα, άλλ' ώς φάσματα έξερχόμενα εκ των μνημείων και ώς φίλοι ναυαγοί, διασπέντες και συναντώμενοι, άφού πολυωδύνως έπάλασαν μετά του θανάτου!...*»

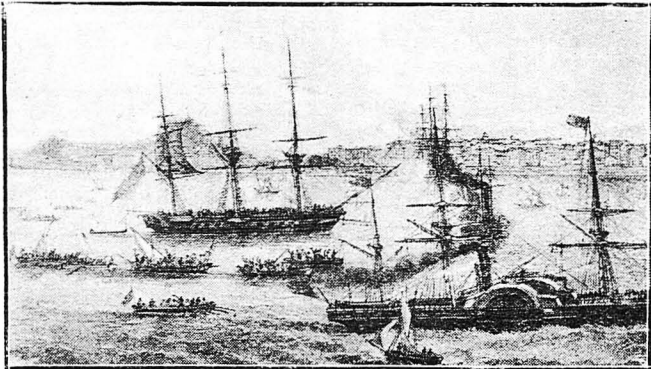
Όταν ο Ιακωβάτος γύρισε στην Κεφαλλονιά, δέν ήταν πειά ο ίδιος. Η καιροχίτης της έξορίας, ή σταθρίσεις, ή μόνονις, ή φτώχεια της οικογενείας του, καθώς και το άβέβαιον μέλλον της, φάνετα πώς έκαμφαν για λίγο τόν άλλογιστο χαρακτήρα του. «*Τό πνεύμα μου,* γράφει ο ίδιος, *διετέλει εις τό σκότος. Είσερχόμενος έντός άγνώστου εις έμé κόσμου και με μόνας τας έντυπώσεις, τας άναμνήσεις και τας ιδέας της ερήμου και των δεσμών μου, ούδόλωσ εδηρεστώμην εκ των πραγμάτων.*» Βαθμύδων όμως άρχισε να συνέρχεται και να παίρνει μέρος στις νέες πολιτικές προτίσεις της πατρίδας του.

Σχεδιάζει και πάλι την έξοδο στο «Φιλελευθέρου» και συζητεί για τις άνηκουστες καπιονοθεύσεις και φιλοτίμους που γίνονταν στις εκλογές της 11ης Βουλής του 1857, με έπί κεφαλής τόν έπαρχο Δημήτριο Καρούσο. Άλλ' ή Καμαρίλλα κι' ή Προστασία τόν παρακολούθουν παντού. Ζητούν με κάθε τρόπο να μειώσουν την έπαρχία του, άν είνε δυνατόν να τόν θάρουν κοινοικιώς και πολιτικώς. Γνωρίζοντας τις οικονομικές στενωχώριες του και τα χρέη του προς γνωστούς και φίλους, κατορθώνουν και πείθουν τόν συγγενή του Κ. Άσάκη να του κατόσχη και τά τελευταία μικροπραγμάματα που τούμνηαν. Και πραγματικώς, στην πλατεία της Κεφαλλονιάς βγήκαν σε δημοπρασία την 1ην Ιουλίου του 1857 μερικά μαγεμικιά σκευή, τελευταία ύπολείμματα της περιουσίας του.

Ο Ιακωβάτος, οικονομικώς έρείπειο και συνεχώς ύποβλεπόμενος κι' άπειλούμενος από την άγγλική άστυνομιά, άποφασίζει να ταξιδέψει στην Άθήνα. Ήθελε ν' άλλίξη περιβάλλον και να μελετήση από κοντά την κατάσταση της Έλευθέρης Ελλάδας. Τόν Οκτώβριο λοιπόν του 1857 έρχεται στην πρωτεύουσα. Μά ή άγγλική παρακολούθησι ούτ' έδω δέν τόν άφησε ήσυχο. Άλλ' ή έπιτόπια ύπόσση έπίσπεψή του στην πρωτεύουσα, τούδωκε να καταλάβη σε τί κατάσταση βρισκόταν το Ρωμαίξο. Από τότε άρχίζει ή γενικώτερη εκείνη δυστοπία του προς τά πράγματα του Έλληνισμού. Είχε πισθεί πως ή Έλλάδα «*ήταν άδύνατος και εις κατάστασιν κοινοικιής σχεδόν άποσυνθέσεως.*» Είχε δίκιο κι' ή διεσδυτική ματιά του δέν τόν άπατούσε. Καί δέν έπτε σε κανένα τίποτε για να μη βλάβη τόν άγώνα της Ένώσεως. Άλλ' ύστερα διετύπωσε κατηγορηματικά τις γνώμες του στον πολύφορο ήβελλο: «*Αί δύο πρωτεύουσαι της Ανατολής, κατά τά 1858, Κεφαλλονία—1878.*» Όταν μόλις ο Γάλλος ένφασσε στην Έπτανήσο ως άπεσπαιμένος της Βιζοντορίας, για να μελετήση την κατάσταση και γνωματεύση διετηνικώς, ο Ιακωβάτος διεμήνυσε στους φίλους του στην Κεφαλλονιά να τόν ύποδεχθών και να ζητοκραυγές «*ύπέρ της Ένώσεως*» και να φωνάζουν «*κάτω ή Άγγλία,*» πράγμα που συνέβη και πού δυσωδέστησε τόν Γάλλοστονα.

Ο Ζερβός δέν έμεινε πολύ στην Άθήνα. Γύρισε στην Κεφαλλονιά κι' άποσύρθηκε στην έξοχη, μη θέλοντας να βλέπει κανένα και βαρυσκοπόμενος από την πολιτική και τη διασπείρα της έπαρχίας του. Είχε γίνει σχεδόν μισάνθρωπος και καθώς έλεγε, ζούσε «*έκτος του κόσμου τούτου.*» Άλλ' ο άργός βίος δέν ταίριαζε στον πολυκίμαντο κι' όρημικό χαρακτήρα του Ιακωβάτου. Άποφασίζει λοιπόν να πάη στην Κωνσταντινούπολη να διαγορηθή εκεί, να τακτοποιήση τά οικονομικά που και να γυρίση στο σπίτι του και φροντίση για την οικογένειά του. Το φάσμα του μέλλοντος τών παιδιών του τόν κατέβλεθε πάντοτε. Η πολιτική ίδιος τόν άηδίαζε. Άναχωρόντας, παράγγαλε ρητός στη γυναίκα του και στους φίλους του να μην τόν άναμίζουν σε πολιτικούς άγώνες. Δυστυχώς δέν είχε σταράσει ούτε ήμίνας άπόσση πήγε στην Κωνσταντινούπολη κι' ίδού προπαιείται για βουλευτής στις άναλήρωματικές εκλογές του 1860. Στενωχώριετα και πρστού κών άοηνητή την ύποψηφιότητα του πηλεγυραφούν πώς βγήκε πρώτος. Ο Ιακωβάτος βρίσκεται σε άδιέξοδο. Ήταν τέτακα ή οικονομική του κατάσταση, που δέν είχε ούτε τά ναύλα κι' ταξιδέψει. Άπευθύνετα στον βασιλόλογο συμπολίτη του Βαλλιάου να τόν δανείση άλλ' ο Βαλλιάουσ όυτε άπανηά στο γράμμα του. Τότε ή Βουλή ψηφίζει 50 λόφες για τά έξοδα του ταξιδιού του. Ο Ιακωβάτος άναχωρεί και φάνει στην Κέρκυρα στα 1861. «*Παράδοξος σύμπτωσις,* γράφει. «*Την ήμέραν της άφίξεώς μου εύρον την ύδραν του Βουλευτηρίου κεκλεισμένη!*» Υαυπεύετα μυστική σκευή της Καμαρίλλας και του νέου Άρμιστού! Η 11η Βουλή διαλύεται και προκηρύσσονται ή εκλογές της 12ης.

Ο Ιακωβάτος προτίεινετα και πάλιν για βουλευτής, άλλ' άρνείται. «*Επρότεινον εις τούς φίλους μου,* γράφει, *την προκηχωρημένη ήλικίαν μου, άνέφερον τούς πολιτικούς άγώνας και θυσίας μου, άνεπνθύμιζον την καταστροφήν και την εγκατάλειπν της οικογενείας μου, άλλ' εις μάτην.*» Έτσι ο Ιακωβάτος χωρίς τη θέλησή του κινδύει και πάλιν την εκλογη έλθών πρώτος. Πηγαίνει στην Κέρκυρα. Άλλ' έκει αντιμετώπιζει την όργανομένη Καμαρίλλα των άρχόντων, τούς ριζοσπάστες χωρίς όσσημα και γνώσι της καταστάσεως, την Προστασία που καραδοκίσε... Παραιτείται. Άλλ' ή Βουλή, κατά πρόταση του Άριστοτέλους Βολταίρη, τόν εκλέγει πρόεδρο. Άλλά και πάλιν ο Ιακωβάτος επέμεινε στην παραιτήσι. Τότε σύσσηκη ή Βουλή πηγαίνει στο σπίτι του και του άναγγέλλει πως ο Άρμιστής εκύρωσε την εκλογη του και πως ή παρουσία του στις κρίσεις εκείνες σπιγές ήταν άπαράτηρη. Ο Ιακωβάτος μεταπέμπεται. Άλλά έντοσε



Η ΚΕΡΚΥΡΑ.—Άφίξις του Έλληνικού Στόλου και Στρατού μετά την Ένωσιν.

ΓΙΑ ΤΙΣ ΓΥΝΑΙΚΕΣ ΚΑΙ ΤΟΥΣ ΑΝΤΡΕΣ

ΑΠΟ ΤΗ «ΖΩΝΤΑΝΗ ΣΦΙΓΓΑ»

(Τῆς Δανίδος ΚΑΡΕΝ ΜΙΚΑΕΛΙΣ)

- "Αν οί άντρες ύπομιαζόντουσαν τί συμβαίνει στις γυναίκες άμα περάσουν τά σαράντα, θά τις άπέφειναν σάν τήν πανούκλα ή θά τις έσοπόνταν σάν λυσσασμένα σκυλιά.
- Κανένας άντρας δέν καταλαβαίνει καλά καμιά γυναίκα.
- "Αν ή γυναίκες δειχόντουσαν βίως πραγματικά εινε στόν άντρα ή στό φίλο τους, θά έχαρακτηρίζοντο ότι πάσχουν από άγία-τροχητή τρέλλα.
- Οί άντρες μπορεί νάναι ειλικρινείς άπέναντι του έαυτού τους καί τόν άλλον, ή γυναίκες βίως ποτέ.
- Η άνατροφή μαθαίνει στη γυναίκα τήν έπιστήμη της ψευδολογίας, ή σιναναστροφή με τις άλλες γυναίκες χρησιμεύει στις πρακτικές σπουδές της καί ο γάμος στην... επαγγελματική εξάσκηση.
- Η γυναίκα μπορεί ν' αγαπήσει έναν άντρα περισσότερο κ' άπ' τήν ψυχή της. 'Αλλά ποτέ δέν θά του ανοίξει τά κατάβηθα της ψυχής της.
- Η γυναίκα καί στη μεγαλύτερή της άφοσίωσι παραδίδει από τά μυστικά της μόνο όσα θά της ύποδείξει τό λογικό της.
- Η ιστορία του χαμόγελου δέν εγραφέρισε ποτέ, για τό λόγο ότι ή λίγες βιανές νά τή γραφουν άρνούνται νά προδώσουν τό φίλο τους.
- Μάλιστα με πολλούς διασήμους γυναικολόγους καί προσποιήθηρα ότι θαμιάζω τή σοφία τους. 'Από μέσα μου όμως γελούσα με τήν άφέλειά τους.
- Όταν οί άντρες κατορθώσουν νά ματέψουν τήν άσύγχροτη ύπεροχή τόν γυναικών στην ψευδολογία, θεοφούν φρόνιμο νά προσποιούνται ότι τις... πιστεύουν.
- Τό γυναικείο χαμόγελο προδίνει τά ένστικτά μας καί τις κακίες μας, άντανακλώντας συγχρόνως τις άρετές μας. Εινε ή πιο πετυχημένη έκφρασι του άριστου καί του κενού που πάντα μας τραβά.

ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΑ

ΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΚΑΤΑΡΕΣ

- "Αμε στά κομμάτια καί σις άπειροταίες.
- Πόρτα σέ πόρτα νά περπατάς.
- Έξείνος που με βάρασε, νά τόν βαρέσει του Θεού τό βόλι.
- Κάτσε που νά κάτσει ή μύγα σ' άντραό σου.
- Κουφιαχτός νά γίνης.
- Νά σου δώσει ή μούλα με τά τέσσερα.
- Στάχτη στη γενιά σου νά μίν πάσης.
- Μαύρα κοιμά νά βάρω νά σέ άνω.
- Νά σέ βαρέσει ή μαύρη στάλα.

μεταβεί στη Βουλή μαζί με τους άλλους βουλευτάς, πληγαίνει στο ναό του Άγίου Σπυρίδωνος, όπου έν μέσω κατανακτικής ιεροσυρίας καί κωδωνοκρουσιών παρακολούθησθ ή λειτουργία. Στην έξοδο του άπειρα πλήθη τόν άκολούθησαν καί μ' έξαλλον ένθουσιασμό τόν συνώδευσαν μέχρι του Βουλευτηρίου. Ήσαν ή πρώτες κρούσεις της Ένώσεως... κι' ο τελευταίος θρίαμβος του Γακοβάτου. Αυτός ο τόσον θεριόαιμος οξυσαλίστης, αυτός ο φανατικός έννοτικός, αυτός ο άμείλικτος έχθρός της Προστασίας, με μεγάλη επιφύλαξι ύποδέχτηκε τήν έξωσι του Όδωνος καί με άκομη μεγαλύτερη έβλεπε τήν κίνησι γύρω στην Ένωσι. Άποδοκιμασία μάλιστα τήν πρότασι της Βουλής «περί Ένώσεως!» Επίστευε πως ή έλληνική κοινωνία είχαν ανάγκη από μια οξυζώνη κανωνική επανάστασι κ' όχι από στάσεις, ύποκινούμενες άπ' τή διπλωματία κ' άλλες προσιωπικές άφοριές. Έγγραφε σχετικώς για τήν επανάστασι του 1862: «Εγώ άνέκαθεν έσηρούθηνα κατ' αυτήν και έξέφραζον έλευθέρως τάς ιδέας μου. Αί επαναστάσεις έπρεπε να εινε τά τελευταία τών εθνών φάρμακα. Ίνα δε ώσι ΓΟΝΙΜΟΙ ΚΑΙ ΠΡΟΟΔΕΥΤΙΚΑΙ, όφείλων να εινε τά εξεργόμενα όχι φαρμαστικών συννομοσιών ή διπλωματικών έννοματων, αλλά ΙΔΕΩΝ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΝ, ένσάρκονμένων εις τά πλήθη καί έξυπηρετούντων ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΑΡΧΩΝ». Σατυρικόςτας μάλιστα τις διάφορες έλληνικές επαναστάσεις, που δέν είχαν κανένα σκοπό, ούτε βγαίνουν από κοινωνικές ανάγκες, ούτε μετέβαλαν τήν κατάστασι, συχνά σιγομυθίζεσε τό διστιχο που συνέθεσε όταν έμαθε τήν επανάστασι που άνέτρεψε τή δυναστεία του Όθωνος: "Εθνη που σ' επαναστάσεις συνεχές τόν καιρόν χάνουν τά ήθη τους τά φθείρουνε καί πρόοδο δέν χάνουν!

ΦΑΝΗΣ ΜΙΧΑΛΟΠΟΥΛΟΣ

ΟΙ ΜΕΓΑΛΟΙ ΜΟΥΣΙΚΟΙ

ΑΠΟ ΤΗ ΖΩΗ ΤΟΥ ΜΟΖΑΡΤ

Ο μέγας μουσουργός Μόζαρτ, για τή ζωή καί τό έργο του όποιου πολλές φορές έχομε γράψει, καταγόταν από λαϊκή οικογένεια καί οί πρόγονοί του ήσαν όλοι τους, από πατέρα σέ γιό, βιβλιοδέτες. Ο πατέρας του μουσουργού, βιβλιοδέτης καί αυτός, είχε παντρευτεί τήν Άννα-Μαρία Πέτροβι, κόρη ενός άρχοντοκόμου, καλή νοικοκυρά καί έξαιρετικώς όμορφιάς γυναίκα.

Στά παιδικά του χρόνια ο Μόζαρτ ήταν κάπως λεπτοκαμωμένος, άλλ' άρκετά γερός, με κόκκινα μάγουλα καί με ζωηρά μάτια.

Τό μόνο άνησυχητικό για τόν μικρό καλλιτέχνη ήταν ότι του είχαν παρασώσει από τότε συμπτώματα νευρασθενείας. Άρρουσε νά του δείξουν μια σάλπιγγα, για νά πιασθί άμέσως εις φυγήν κατατρομαγμένος.

Ο πατέρας του όμως έλπισε ότι θά μπορούσε εύκολα νά θεραπεύσθ τόν γιό του από τή νευρασθενεία του αυτή καί μια μέρα, θέλοντας νά πειραματισθί, πήρε μια σάλπιγγα κ' άρχισε έξαφνα νά σάλπιξη. Άλλά με τους πρώτους ήχους που άκουσε ο μικρός Μόζαρτ, τόν λίκρισε νά καταληφθί από σπασμούς καί σφοδρίστηκε κάτω λιποθυμισμένος!...

Τόν ίδιον καιρό, ο μικρός καλλιτέχνης, ο όποιος ήταν πάντα λειτής χάραξης, προσεβλήθη από σκαρλατίνα καί τόν Ιούλιου του 1765, σέ ηλικία έννρη χρονών, έπασθε από τυφοειδή πυρετό στη Αύλη. Έργασε τότε άμέσως για τό Αυστελλόδομο, όπου, κατά τή διάρκεια της άναρώσεώς του, συνέθεσε έξι συμφωνίες, έξι σονάτες καί μερικά άλλα μουσικά κομμάτια. Άλλά μετά δύο χρόνια κινδύνους σούβρα από βλοσυρά καί μάλιστα έμεινε για μια βδομάδα τυφλός.

Καθώς βλέπομε λοιπόν, ο μέγας μουσουργός έπέρασε τά περισσότερα χρόνια της παιδικής του ηλικίας μέσα σε άρρώστειες, στις όποιες όμως άμύνθηκε νικηφόρα ο κατά τά άλλα εύπαθής οργανισμός του.

Εινε άποδεδειγμένο — καί τό αναφέρουν όλοι οί βιογράφοι του — ότι ο Μόζαρτ έμεινε μέχρι οί γάμοι παρθένος καί δέν έγνωσε ως τότε άλλη γυναίκα από τή νόμιμη σύζυγό του. Η σύζυγος του λεγόταν Κωνσταντίνα Βέμπερ καί τήν έπηρε σέ ηλικία είκοσιέξι χρονών.

Έκείνη τήν εποχή ο μουσουργός ήταν άκόμη ισχνός, γλωμώσ καί μικροκαμωμένος. Είχε χοντρό κεφάλι, πελώρια μύτη, μάτια μεγάλα, άλλα βλέμμα άπλανές καί άρηρημένο.

Ήταν πολύ άδυνατωμένος από τις διανοητικές άσχολίες του καί άρρουσε τό παρακινώ, μια έσπερίδα που βαστούσε λίγο περισσότερο άπ' τό κανονικό, μια εργασία κάπως πιο κοπιαστική, μια άσημαντη συγκίνησι, για νά τόν κάμψι νά λιποθυμήσθ ή νά τόν ρίξι άρρωστο στο κρεβάτι.

Κοντά στη σωματική εξάντλησι, ήρθε νά προσεβθί άργότερα κ' ένα χειρότερο κακό: ή φτώχεια. Ένώ εθριόαβενε με τά έργα του στα θέατρα της Αυστρίας, της Ιταλίας καί της Γαλλίας, ο μεγαλοκαμής μουσουργός κινδύνευε συγχρόνως νά πεθάνη από τήν πείνα όπλα στη γυναίκα του, που ήταν άρρωστη. Γιατί, άλλόμνον, δέν ήτοχαν αυτή τήν εποχή τά γνωστά δικαιώματα της πνευματικής ιδιοκτησίας.

Από τήν εποχή του γάμου τους, οί δύο σύζυγοι δέν έγνωσαν ούτε μια μέρα άνέσεως. Φιλίξενώντας κάποτε έναν γνωστό τους, λέγεται ότι δέν είχαν νά του προσφέρουν τίποτ' άλλο

παρά ψωμί καί καφέ!

Από τόν γάμο του με τή Βέμπερ, ο Μόζαρτ άπόχτησε τρία παιδιά, τό ένα μετά τό άλλο, εκ τών όποιων βίως τό ένα άπέθανε. Ο Μόζαρτ προσπαθούσε νά συντηρήσθ τήν οικογένειά του με κάθε μέσον, δίνοντας σιναυλίες καί μαθήματα, συνθέτοντας νέα κομμάτια, κινώντας, τέλος, ό τι μπορούσε.

Η φτώχεια όμως που δέν είχε πλάσσει ήταν μεγάλη καί δέν μπορούσε πειά νά γλιτώσθ από αυτή. Στο τέλος, ή άδάκοτες στερησεις καί ή ύπερβολική εργασία τόν κατέβαλαν τόσο πολύ, ώστε του κλονίσαν άνεπανόρθωτα τήν ύγεια καί τόν ώδήγησαν στόν θάνατο.

Κατά τις τελευταίες μέρες της ζωής του, τό κακό είχε παραγίνει. Ο άρρωστος είχε σχεδόν άποσκελετωθεί καί λιποθυμούσε άρκετές φορές τήν ημέρα. Τά χέρια καί τά πόδια του ήσαν παρημένα καί τό πρσιωπό του παρουσιάζε μια τρομαχτική ισχνότητα.

Ο Μόζαρτ βασανίστηκε πολύ όσπου νά πεθάνη. Καί τό χειρότερο ήταν ότι μόνον άφού πέθανε δέγγωναν τήν πραγματική άρρώστεια που προκάλεσε τό τέλος του. Έπρόκειτο δηλαδή περι λευκοματωρίας, ενώ ο θεράπων γιατρός του του έκανε θεραπεία... μηγνηγίτιδος!...

